

Розділ III

Економіка підприємства

УДК 330.46:519.86

В.Г. Алькема
професор, доктор економічних наук,
Університет економіки та права «КРОК»
С.В. Кузуб
здобувач,
Університет економіки та права «КРОК»

Моніторинг загроз фінансово-економічній безпеці суб'єкта господарської діяльності

У статті досліджено деструктивні чинники, явища і процеси середовища діяльності вітчизняних підприємств харчової промисловості. Розглянуто науково-практичні аспекти формування механізму моніторингу фінансово-економічної безпеки суб'єкта малого підприємництва сфери агропродуктового комплексу. Подано алгоритм модернізації існуючого механізму моніторингу фінансово-економічної безпеки цього суб'єкта.

Ключові слова: суб'єкт малого підприємництва, деструктивний чинник, загроза, небезпека, економічна безпека, механізм, алгоритм, моніторинг, моніторинг загроз.

В.Г. Алькема
професор, доктор економічних наук,
Університет економіки та права «КРОК»
С.В. Кузуб
соискатель,
Університет економіки та права «КРОК»

Мониторинг угроз финансово-экономической безопасности субъекта хозяйственной деятельности

В статье исследованы деструктивные факторы, явления и процессы среды деятельности отечественных предприятий пищевой промышленности. Рассмотрены научно-практические аспекты формирования механизма мониторинга финансово-экономической безопасности субъекта малого предпринимательства сферы агропродуктового комплекса. Представлен алгоритм модернизации существующего механизма мониторинга финансово-экономической безопасности этого субъекта.

Ключевые слова: субъект малого предпринимательства, деструктивный фактор, угроза, опасность, экономическая безопасность, механизм, алгоритм, мониторинг, мониторинг угроз.

V.H. Alkema
Professor, Doctor of Economics,
“KROK” University
S.V. Kuzub
External PhD Student,
“KROK” University

Monitoring of threats of financial and economic security of the subject of economic activity

The article deals with the destructive factors, phenomena and processes of the environment of the national enterprises of the food industry. The scientific and practical aspects of formation of the mechanism for monitoring the financial and economic security of a small business entity in the sphere of agrofood complex are considered. The algorithm of modernization of the existing mechanism of monitoring of financial and economic security of this subject is presented.

Keywords: *small business entity, destructive factor, threat, danger, economic security, mechanism, algorithm, monitoring, monitoring of threats.*

Постановка проблеми

Трансформаційні перетворення в економіці України характеризуються не тільки формуванням нових можливостей для суб'єктів підприємницької діяльності, а й деструктивними явищами та процесами, що негативно впливають на їх економічну безпеку. До їх числа, в першу чергу, слід віднести поширення недобросовісної конкуренції, підвищення рівня економічної злочинності, зростання корупційної складової, збільшення частки кримінально-тіньового сектору економіки тощо. За таких обставин суб'єкти підприємницької діяльності все частіше стають об'єктами різного роду загроз. Тому, об'єктивно актуалізувалась необхідність формування дієвих механізмів здійснення моніторингу загроз для їх аналізу з метою впровадження ефективних заходів захисту діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Визначенню сутності понять «ризик», «загроза», «небезпека» присвячено праці О. Бандурки [4], О. Губарєва [8], В. Духова [4], М. Камлика [9], Дж. М. Кейнса [3], А. Котєпева [2], С. Лекарєва [2], В. Ліпкана [6], О. Нусінової [11], Є. Олейнікова [1], К. Петрової [4], Н. Подлужної [5], С. Шкарлета [10], І. Червякова [4], В. Ярочкіна [7] та ін. Дослідженнями процесів та механізмів реалізації моніторингу деструктивних чинників впливу на економічні системи суб'єктів підприємництва займались вітчизняні вчені та науковці близького зарубіжжя, серед яких: А. І. Шишкін [19], А. Є. Когут [20], В. Є. Рохчин [20], В. К. Галіцин [21], В. Н. Єдронова [22], А. А. Кавінов [22], А. В. Берьозкіна [23], Д. Є. Плісецькій [24], Я. О. Побурко [25], В. О. Рибінцев [26], В. М. Нижник [27], О. М. Полінкевич [27], Т. В. Сак [28], М. І. Зубок [29] та ін.

Проте, досі актуальними залишаються питання щодо більш чіткого визначення зазначених абстракцій, адже спостерігається неоднозначність їх трактування. Результати аналізу наукової літератури дозволяють дійти висновку стосовно відсутності чіткої визначеності понять – «небезпека» та «загроза», які отожднюють однією групою науковців. Окремі з яких визначають небезпеку формою загрози [4], інші – вважають загрозу стадією або формою небезпеки [1, 5]. Низка

дослідників робить наголос на наслідках загрози та небезпеки, визначаючи їх як дію факторів, явищ, подій, які викликають небажаний стан підприємства, втрати, шкоду та ін. [4, 6]. В. Ярочкін [7] визначає загрозу реальним проявом небезпеки. Поняття ризику та загрози тісно пов'язані. Якщо загроза – це ймовірна можливість перешкоди цілям та завданням суб'єктів підприємництва, то ризик вимірює, оцінює цю загрозу, дає уявлення щодо математичного виразу ймовірності настання таких перешкод. Узагальнюючи вищевикладене, сформулюємо спільні та відмінні риси ризику, загрози та небезпеки (таблиця 1).

Таблиця 1

Спільні та відмінні риси категорій ризику, загрози та небезпеки

Ознака	Ризик	Загроза	Небезпека
змістова форма	математично виражена ймовірність неотримання очікуваних результатів	причини, явища, події, умови, які викликають небажаний стан підприємства з певним рівнем ймовірності	
наслідки	унаслідок ризикованих управлінських рішень може бути досягнуто очікуваних результатів або підприємство може зазнати втрат	перешкода цілям та завданням суб'єктів підприємництва в результаті дії негативних внутрішніх або зовнішніх факторів	руйнівний вплив на діяльність підприємства
виникнення на підприємствах	постійно супроводжують підприємницьку діяльність		виникають у випадку досягнення рівня ризику критичного значення
вимір	ймовірність настання негативної події	втрата ресурсів	
причина виникнення	функціонування підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища		
заходи протидії	ризик-менеджмент	управління безпекою підприємств	превентивні антикризові дії

Джерело: складено авторами на основі [1-12]

Дослідники О. Бандурка, В. Духов, К. Петрова та І. Черв'яков розглядають загрозу як потенційну можливість завдання шкоди суб'єктам господарської діяльності з боку окремих чинників внутрішнього та зовнішнього середовища [4]. Тобто, поява загрози визначає потенційну можливість економічних втрат для підприємства. Реакція останнього на появу загрози повинна проявлятися у формуванні передумов для відбиття можливої небезпеки. Д. Зеркалов під поняттям загрози безпеці підприємства розуміє дію дестабілізуючих природних і/або суб'єктивних факторів, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації [13]. Згідно спільної позиції М. Єрмошенка і К. Горячевої, під загрозою слід розуміти наявне чи потенційно можливе явище або чинник, яке створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства [14].

На нашу думку, найбільш небезпечні загрози для суб'єкта господарювання – це потенційні або реальні дії фізичних чи юридичних осіб, котрі порушують стан захищеності суб'єкта господарської діяльності і здатні призвести до припинення його діяльності або до економічних та інших втрат.

Загрози економічній безпеці суб'єкта підприємницької діяльності можуть бути дуже різноманітними, а їх класифікація багатогранною. На нашу думку, од-

ним із важливих підходів до аналізу загроз є їх класифікація і ранжування за характером та ступенем небезпеки, яку вони становлять. Зважаючи на це, доцільно використовувати класифікацію загроз, в основу яких поставлені різні ознаки (рис. 1).

Рис. 1. Ознаки класифікації загроз економічної безпеки

Джерело: складено авторами на підставі [5-12]

Таким чином, спектр загроз, з якими доводиться зіштовхуватися вітчизняним суб'єктам підприємництва, досить значний. Серед них є, так звані, традиційні, властиві для будь-якого суб'єкта, що функціонує у ринковій системі. У той же час, умови комерційної діяльності в Україні докорінно відрізняються від аналогічних умов у розвинених країнах з ринковою економікою. У зв'язку з цим у вітчизняній економіці існує низка чинників, характерних тільки для нашої держави. Це такі як відсутність ефективних норм господарського права; залежність ряду керівників (як державних органів, так і комерційних структур) від кримінального світу; широке поширення прийомів недобросовісної конкуренції; популярність використання методів промислового шпигунства, особливо за допомогою технічних засобів; низький освітній рівень керівної ланки підприємств щодо проблем ринку, підприємництва, безпеки тощо. Серед названих «специфічних» загроз найбільше значення мають чинники кримінального характеру, а саме: встановлення контролю кримінальних структур над низкою секторів економіки і суб'єктів господарської діяльності; збереження значного тиску на суб'єкти господарської діяльності з боку корумпованих працівників державних органів; зростання криміналізації національного бізнесу взагалі, і все частіше використання кримінальними структурами угод з метою відмивання «брудних» грошей, виведення їх за кордон тощо; наявність ланцюга соціальних проблем (низький рівень доходів населення, безробіття, плінність кадрів, правовий нігілізм тощо), який збільшує ймовірність кримінальної поведінки громадян; відсутність єдності дій і взаємної узгодженості рішень різних правоохоронних та контролюючих органів, у тому числі зі службами безпеки суб'єктів підприємництва; неготовність вітчизняного бізнесу правовими методами забезпечувати захист власної безпеки; відсутність досвідчених фахівців і, як наслідок, постійне прагнення до використання неправових методів вирішення господарських конфліктів.

Варто зазначити, що існують загрози породжені неефективною діяльністю органів державної влади, зокрема органів центральної виконавчої влади (неунормованість та забюрократизованість процесів перереєстрації, реорганізації, ліквідації підприємств, видачі дозволів, недосконалість системи ліцензування видів господарської діяльності, проведення частих і необґрунтованих перевірок підприємств, або повна тривала їх заборона, пасивність у житті заходів щодо захисту малих і середніх підприємств та ін.). Безперервна планова робота з про-

тидії перерахованим та іншим загрозам буде результативною лише у випадку наявності ефективного механізму їх моніторингу.

На наступному етапі досліджували погляди вчених щодо поняття «моніторинг». Так, А. Шишкін [19] визначає моніторинг як: «Сукупність прийомів щодо відстеження, аналізу, оцінки та прогнозування соціально-економічних процесів, пов'язаних з реформами, а також збирання, обробка інформації й підготовка рекомендацій стосовно розвитку реформи». А. Когут та В. Рохчин розуміють це поняття як: «Систему спостереження, оцінки та прогнозу економічних і соціальних умов, наявних на території» [20]. В. Галіцин сприймає як: «Безупинне спостереження за економічними (або будь-якими іншими) об'єктами, аналіз їх діяльності як складової частини управління» [21]. В. Єдрінова розуміє моніторинг як: «Комплексну систему спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації про стан економічного об'єкта, яка дає оцінку і прогнозує його зміни, розробляє обґрунтовані рекомендації щодо прийняття управлінських рішень» [22].

Як бачимо, група вищеперелічених дослідників розглядає моніторинг як функцію управління, в той час як група інших дослідників, серед яких А. Берьозкіна [23], Д. Плісецький [24] та Я. Побурко [25], вважають його методом контролю. Зокрема на думку А. Берьозкіної [23] моніторинг – це «один із методів контролю, але контролю не результату, а процесу діяльності, виявлення тенденцій динаміки її розвитку». Д. Плісецький [24] вважає що це – «спеціально організоване систематичне спостереження за станом об'єктів, явищ, процесів з метою їх оцінки, контролю або прогнозу». Я. Побурко підкреслює, що: «Безперервне спостереження за станом об'єкта відбувається з метою запобігання несприятливим відхиленням щодо найбільш важливих параметрів. Систематичне спостереження за результатами діяльності, їх корекція – суть моніторингу» [25].

Отже, під моніторингом ми будемо мати на увазі не тільки процес вивчення

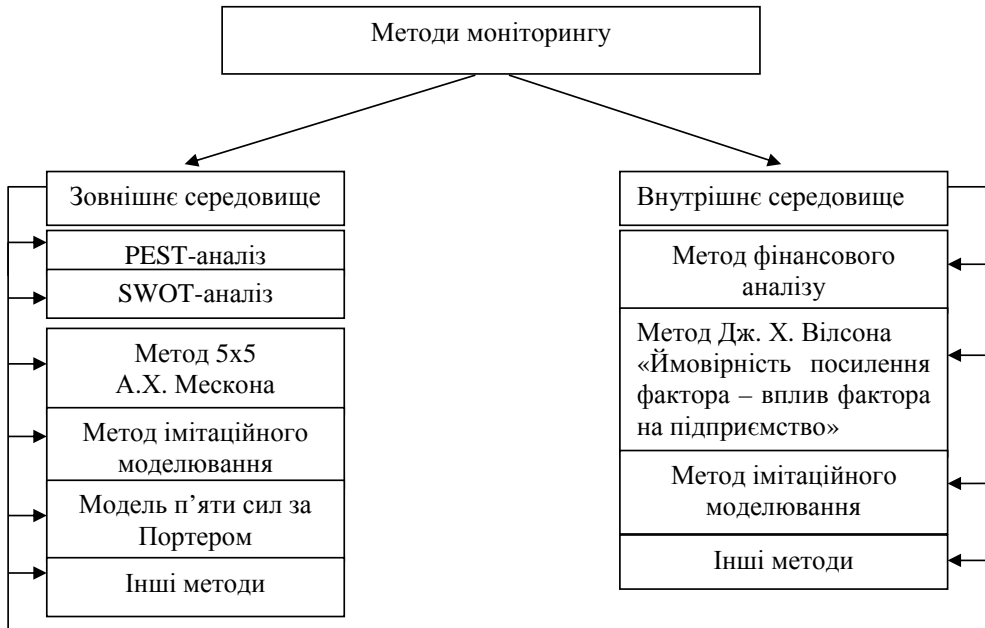

Рис. 2. Схема інструментарію моніторингу

Джерело: узагальнено авторами на основі [22-29]

діяльності, але й контроль її результату. Зважаючи на те, що моніторинг є підсистемою системи забезпечення економічної безпеки підприємства, комплексна система моніторингу загроз включатиме в себе підсистеми моніторингу всіх складових системи економічної безпеки. Інструментарій моніторингу представлено в систематизованому вигляді на рисунку 2.

Для моніторингу зовнішнього середовища найчастіше застосовують матричні моделі: PEST-аналіз, SWOT-аналіз, метод – 5x5 А.Х. Мескона, матрицю – «Ймовірність посилення фактора – вплив фактора на підприємство Дж. Х. Вілсона», а також прогностичні, експертні та економіко-статистичні методи, імітаційне моделювання. Для моніторингу конкурентів використовують: побудову карти стратегічних груп, концепцію рушійних сил, модель п'яти сил за Портером, побудову конкурентного профілю. Для аналізу внутрішнього середовища підприємства застосовують систему показників ефективності його наявних економічних ресурсів: метод фінансового аналізу; матрицю: «Ймовірність посилення фактора – вплив фактора на підприємство Дж. Х. Вілсона». Моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища – це постійне відстеження поточної і нової інформації. Цей процес не закінчується тільки збором інформації, він спрямований також на розкриття причин зміни стану досліджуваних факторів і передбачення трендів їх розвитку. Такий підхід до відстеження зовнішнього та внутрішнього середовища дозволяє визначити можливості і загрози, що можуть сприяти або перешкоджати діяльності підприємства.

У свою чергу, моніторинг забезпечує постійне виявлення та врахування впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на підприємство. В процесі моніторингу здійснюється накопичення інформації і обмін нею між суб'єктом управління і середовищем. Це дає можливість своєчасно виявляти потенційні кризові явища і ситуації. Дієвість моніторингу передбачає застосування регулюючих дій, спрямованих на усунення відхилень, збоїв, недоліків у керованій системі, шляхом розроблення і впровадження відповідних заходів. Аналіз досліджень та публікацій свідчить про відсутність комплексного підходу до створення та реалізації механізму моніторингу суб'єктів підприємницької діяльності.

Невирішені раніше частини загальної проблеми

Суб'єкт підприємницької діяльності, перебуваючи у стані постійного ризику, ступінь і характер якого визначають його засновники або органи управління, – постійно орієнтується на отримання якомога вищого прибутку. Однак, така діяльність супроводжується низкою реальних та потенційних загроз для підприємства. Перед останнім постає завдання створення такого рівня безпеки реалізації найважливіших інтересів, за якого забезпечувався б сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз. Процес забезпечення економічної безпеки, який здійснюється на вітчизняних підприємствах, не завжди адекватний до існуючих потреб. Особливо у сфері виявлення, попередження, оцінювання та протидії впливу дестабілізуючих чинників і залучення необхідних суб'єктів. Завдання цієї роботи полягає у необхідності аналізу теоретико-методичних основ та науково-практичних рекомендацій щодо формування механізму моніторингу загроз фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності.

Формулювання цілей статті

Метою статті є формування механізму моніторингу загроз фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження

Об'єктом цього дослідження є підприємницька діяльність ТОВ «Соева фабрика Агропрод», яка є підприємством харчової промисловості. В умовах нестабільної економіки зовнішніми загрозами економічної безпеки підприємств харчової промисловості України можна вважати: неефективну бюджетну та податкову політику, значний податковий тиск; залежність від сировинних ресурсів, паливно-мастильних матеріалів, високу вартість енергоносіїв; високі процентні ставки за кредитами, значні труднощі в залученні підприємствами позикових засобів і у використанні лізингових схем; втручання у діяльність підприємств харчової промисловості державних установ та інших організацій; застарілі виробничі технології; недосконалість фінансової, інноваційної та науково-технічної політики підтримки конкурентоспроможності продуктів харчування власного виробництва; незадовільний стан матеріально-технічної частини підприємств; недофінансування, недостатній рівень міжнародної інвестиційної активності в інноваційній діяльності галузі; витіснення штучними конкурентними ціновими перевагами зарубіжної продукції (за рахунок різних заходів державної підтримки) вітчизняної продукції з внутрішнього ринку; недобросовісна конкуренція у галузі; реформування відносин власності, відсутність ефективного власника приватизованого майна; загрозливий стан довкілля, забруднення навколишнього середовища, нерациональне використання відходів виробничої діяльності; плинність кадрів, відтік кадрів за кордон; динаміка зростання цін на продукти харчування, зниження купівельної спроможності населення; зростання криміналізації економіки харчової промисловості, рейдерська політика тощо.

До основних загроз внутрішнього середовища вказаного виду підприємств можна віднести зниження прибутковості, ділової активності, фінансової стійкості, платоспроможності; невиконання або несвоєчасне виконання підприємством податкового законодавства; невідповідність вимогам чинного трудового права внутрішнього розпорядку і посадових інструкцій на підприємстві; порушення технологій виробництва, недостатньо високий рівень технологічного потенціалу, а також прогресивності технологій, задіяних у виробництві продуктів харчування; зниження фондівіддачі основних засобів, фондоозброєності праці; низький рівень технологічного та технічного оснащення інформаційно-комунікаційних мереж; недостатній кваліфікаційний рівень працівників, відсутність системи навчання персоналу; неефективна система мотивації; відсутність єдиної корпоративної політики, нездоровий клімат в організації, внутрішні конфлікти тощо; впровадження у виробництво небезпечних з точки зору екологічного впливу шкідливих технологій та речовин; шкідливі викиди відходів виробничого процесу в довкілля; недотримання екологічних параметрів виготовленої продукції; загрози життю, здоров'ю, матеріальному благополуччю керівників та співробітників підприємств; недостатня фізична безпека працівників, охорона майна, приміщень, комунікацій, фізичних осіб, низький рівень інженерно-технічного захисту тощо.

Відповідно до чинного законодавства України, ТОВ «Соева фабрика «Агропрод» є суб'єктом малого підприємництва. Першочерговими заходами, які повинні бути вжиті керівництвом, є визначення зовнішніх та внутрішніх загроз (моніторинг та ідентифікація), що можуть призвести до негативного впливу на підприємство на сучасному етапі його розвитку та в найближчій перспективі; прогнозування можливих наслідків їх розвитку; розробка відповідної тактики та стратегії для здійснення протидії загрозам; визначення можливих обсягів фінансування заходів з матеріально-технічного озброєння та вдосконалення або створення но-

вої системи економічної безпеки, що в подальшому буде системно забезпечувати захист від визначених загроз. Після створення передумов для гарантування економічної безпеки та збереження власності суб'єкту малого підприємництва необхідно розробити внутрішню нормативно-правову базу у вигляді сукупності інструкцій для персоналу стосовно постійного виконання ним визначених функцій, спрямованих на забезпечення безпеки всіх ділянок, задіяних у господарській діяльності. Зазначені інструкції повинні передбачати дії, спрямовані на забезпечення безпеки перебігу кожного окремого етапу технологічного процесу; підтримання стану безпеки на кожному об'єкті; підтримання високого рівня всіх складових економічної безпеки. З метою модернізації механізму моніторингу загроз фінансово-економічної безпеки суб'єкта малого підприємництва ТОВ «Соєва фабрика «Агропрод», з врахуванням перспективних планів керівництва підприємства щодо його подальшого розвитку, пропонується використати модернізований алгоритм логічно послідовних дій, які зазначено на рисунку 3.

Для виконання першого кроку алгоритму (вивчення нового середовища ведення бізнесу суб'єкта малого підприємництва) керівництву фабрики доцільно буде провести аналіз специфіки бізнесу аналогічних підприємств у процесі їх взаємодії з організаціями-постачальниками. Для цього необхідно дослідити такі вимоги, як: до процедури закупівель, порядку проведення конкурсних торгів, підготовки заяв та офіційних ofert, а також вимоги до сертифікації товарів та виробництва тощо.

За виконання другого кроку алгоритму (оцінка зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства, які можуть впливати на нього в сучасний період розвитку та в найближчій перспективі, з врахуванням умов нового ринку реалізації продукції) необхідно здійснити цілеспрямований збір та вивчення інформації щодо можливих кризових ситуацій, їхніх причин, методів ухилення від них та перспективних шляхів врегулювання; провести додаткові заходи із виявлення та ідентифікації загроз, пов'язаних з якістю продукції (невідповідності якості продукції ТОВ «Соєва фабрика «Агропрод» міжнародним стандартам) та проблемними питаннями отримання міжнародного сертифікату її якості. Також необхідно проаналізувати загрози техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства (можлива втрата якості продукції при довгостроковому її зберіганні, недостатність власних транспортних потужностей тощо); дослідити інформаційні технології, які можуть використовуватись майбутніми конкурентами на шкоду інтересам підприємства; оцінити недоліки кадрової складової (відсутність освіти та досвіду: персоналу в галузі зовнішньої економічної діяльності, фахівців – з проведення міжнародних переговорів, укладання зовнішньоекономічних контрактів, здійснення операцій експорту тощо). Окрім того, слід визначити нові фактори, які впливатимуть на фінансову складову (недостатня рентабельність продукції, додаткові витрати на маркетингові заходи, нестійкий валютний курс, несвоєчасність повернення ПДВ тощо); провести вивчення політико-правової складової (недосконалість чинного законодавства щодо здійснення зовнішньої економічної діяльності, втручання держави в експортні процеси, особливості вітчизняного та міжнародного митного оформлення вантажів, дотримання правил їх перевезення тощо); провести додатковий аналіз ринкової складової (висока конкуренція на світовому ринку виробників продуктів харчування з боку транснаціональних компаній); розглянути можливі негативні наслідки для інтерфейсної складової (несвоєчасне чи неповне виконання умов контракту контрагентами, ймовірність накладення штрафів за несвоєчасне чи неповне виконання умов контракту підприємством-експортером тощо).

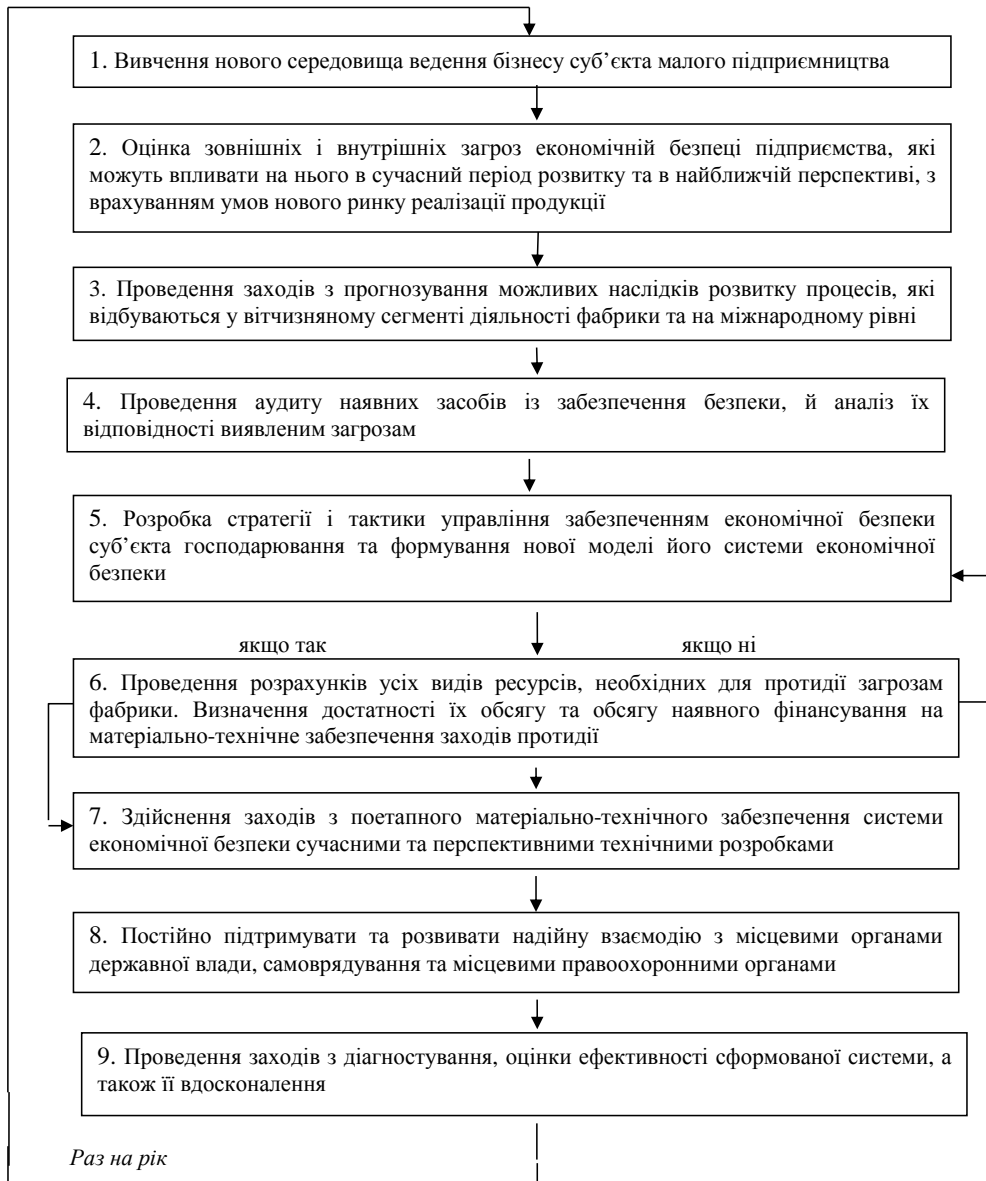

Рис. 3. Алгоритм модернізації механізму моніторингу загроз фінансово-економічній безпеці суб'єкта малого підприємництва

Джерело: розроблено авторами

Для виконання третього кроку алгоритму (проведення заходів з прогнозування можливих наслідків розвитку процесів, які відбуваються у вітчизняному сегменті діяльності підприємства та на міжнародному рівні) необхідно провести додаткові маркетингові та інші дослідження з врахуванням особливостей мікросередовища та макросередовища, і оцінити ймовірнісні показники ризиків тих чи інших альтернатив розвитку ситуації.

З метою виконання четвертого кроку (аудит наявних засобів із забезпечення безпеки й аналіз їх відповідності виявленим загрозам) необхідно використати наступний механізм, наведений на рисунку 4.

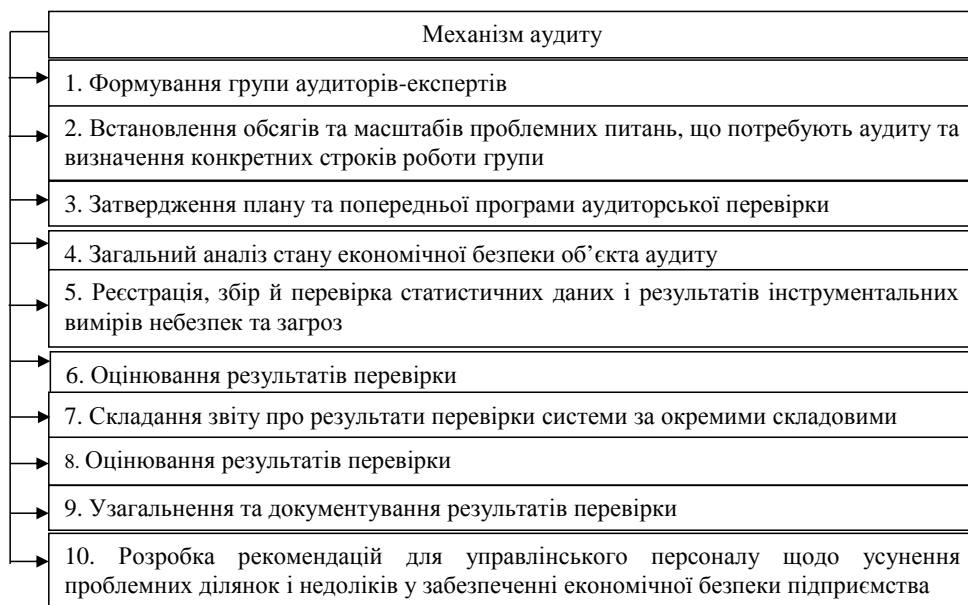

Рис. 4. Механізм аудиту наявних засобів із забезпечення безпеки й аналізу їх відповідності виявленим загрозам

Джерело: розроблено авторами

Виконання п'ятого кроку алгоритму (розробка стратегії і тактики управління забезпеченням економічної безпеки суб'єкта господарювання та формування нової моделі його системи економічної безпеки) потребує визначення керівництвом підприємства стратегічних (довгострокових) та тактичних (таких, що передбачають результати дій у середньостроковій перспективі) цілей.

Виконання шостого кроку алгоритму (проведення розрахунків усіх видів ресурсів, необхідних для протидії загрозам економічній безпеці фабрики, визначення достатності їх обсягу та обсягу наявного фінансування на матеріально-технічне забезпечення заходів протидії загрозам) передбачає наявність розробленої організаційної структури управління системою економічної безпеки та розрахунок усіх видів необхідних для забезпечення її діяльності ресурсів (фінансових, матеріальних, технічних, інтелектуально-кадрових, силових, правових, організаційних, інформаційних).

Останній крок запропонованого нами алгоритму модернізації механізму моніторингу загроз фінансово-економічної безпеки суб'єкта малого підприємства ТОВ «Соева фабрика «Агропрод» передбачає проведення заходів з діагностування, оцінки ефективності сформованої системи економічної безпеки, а також її удосконалення. Вважаємо, що процедура передбачена останнім (дев'ятим) пунктом алгоритму послідовних дій повинна здійснюватися керівником підприємства один раз на рік, у кінці звітної періоду, що дасть можливість своєчасно розробляти заходи із удосконалення системи економічної безпеки підприємства та моніторингу загроз, як підсистеми вказаної системи, шляхом повторного використання дій, передбачених алгоритмом.

Висновки

Результати проведеного аналізу існуючого механізму моніторингу загроз ТОВ «Соева фабрика «Агропрод» та сучасний стан складових економічної без-

пеки підприємства дають підстави стверджувати про необхідність застосування на підприємстві нової моделі управління фінансово-економічною безпекою. Отримані методом кваліметричної оцінки дані свідчать про те, що серед зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства, найбільше занепокоєння експертів викликає висока ймовірність коливання валютного курсу гривні. Однак, найімовірнішими вважаються загрози зупинки підприємства з боку корумпованих правоохоронних та контролюючих органів та рейдерства. Необхідно також зважати на досить високу вірогідність реалізації загрози неповернення дебіторської боргованості.

Серед внутрішніх загроз серйозного ставлення потребує можливість нестачі на фабриці кваліфікованих кадрів, загроза старіння засобів виробництва, а також загроза втрати підприємством фінансової стійкості. Розгляд альтернативних шляхів та напрямів удосконалення функціонального механізму моніторингу загроз господарському товариству засвідчив, що на сьогоднішньому етапі розвитку господарської діяльності керівництво підприємства, після здійснення заходів додаткової підготовки власних фахівців, зможе забезпечити своїми силами процес моніторингу загроз більшості складових економічної безпеки підприємства. Проте, з врахуванням найближчих перспектив, це стане майже неможливим для виконання завданням.

З метою забезпечення здійснення переходу системи економічної безпеки підприємства на новий якісний рівень та модернізації механізму моніторингу загроз фінансово-економічної безпеки, розроблено та запропоновано використати покроковий алгоритм дій, мета якого полягає у циклічному (період один рік) перегляді всіх зовнішніх та внутрішніх загроз (моніторинг та ідентифікація); у прогнозуванні можливих наслідків їх розвитку; розробці відповідної тактики та стратегії для здійснення їм протидії; визначенні можливих обсягів фінансування заходів з матеріально-технічного озброєння та вдосконалення системи економічної безпеки; розробці внутрішньої нормативно-правової бази у вигляді сукупності інструкцій для персоналу стосовно постійного виконання ним визначених функцій, спрямованих на забезпечення безпеки всіх ділянок, задіяних у господарській діяльності ТОВ «Соева фабрика «Агропрод».

Література

1. Основы экономической безопасности. Государство, регион, предприятие, личность / Под редакцией Е. А.Олейникова. – М. : ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1997. – 288 с.
2. Котепев А., Лекарев С. Современный энциклопедический словарь. Секьюрити. – М. : Изд. «Ягуар», 2001. – 520 с.
3. Кейнс Дж. Мейнард. Общая теория занятости, процента и денег : пер. с англ. – М. : Прогресс, 1978. – 234 с.
4. Бандурка О. М., Духов В. Є., Петрова К. Я., Червяков І. М. Основи економічної безпеки : [підручник]. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
5. Подлужна Н. О. Організація управління економічною безпекою підприємства / Н. О. Подлужна : автореф. дис. канд. екон. наук. – Донецьк, 2003. – 19 с.
6. Ліпкан В. А. Безпекознавство : навч. посібник / В. А. Ліпкан. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.
7. Ярочкин В. И. Система безопасности фирмы: 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Ось-89, 2003. – 352 с.
8. Губарев О. О. Економічна безпека / Харківський національний економічний ун-т. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 60 с.
9. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
10. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : [монографія]. – К. : Книжкове видавництво НАУ, 2007. – 436 с.

11. Нусінова О. В. Класифікація складових безпеки підприємства на основі аналізу загроз / О. В. Нусінова // *БізнесІнформ*. – 2011. – № 8. – 99 с.
12. Сучасний тлумачний словник української мови. – К. : Кобза, 2005. – 544 с.
13. Зеркалов Д. В. Безпека комерційної діяльності. У двох книгах. Книга друга : Захист. Довідник. – К. : Основа, 2006. – 800 с.
14. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : [наукова монографія] / М. М., Єрмошенко, К. С. Горячева ; Нац. академія управління. – К. : НАУ, 2010. – 232 с.
15. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М. А. Бендиков // *Менеджмент в России и за рубежом*. – 2000. – №2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mevriz.ru/articles/2000/2/1507.html>
16. Мігус І. П. Необхідність розмежування понять «загроза» та «ризик» при діагностиці економічної безпеки суб'єктів підприємництва / І. П. Мігус, С. М. Лаптев // *Ефективна економіка*. – 2011. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.economy.nauka.com.ua/
17. Мельник О. О. Система загроз економічної безпеки підприємства / О. О. Мельник // *Вісник Національного технічного університету. – Харківський політехнічний інститут*. – 2011. – № 25. – С. 97-103.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К. : Ірпінь, ВТФ «Перун». – 2005. – 1728 с.
19. Шишкин А. И. Сущность, задачи и принципы мониторинга / А. И. Шишкин // *Экономика Северо-Запада: проблемы и перспективы развития*. – 2004. – № 1(19). – С. 16-30.
20. Когут А. Е. Информационные основы социально-экономического регионального мониторинга / А. Е. Когут, В. Е. Рохчин. – СПб. : ИСЭП, 1995. – 142 с.
21. Галіцин В. К. Моделі та технології систем моніторингу в економіці : автореф. дис... д-ра екон. наук : спец. 08.03.02 / В. К. Галіцин – К. : Київ. нац. екон. ун-т, 2001. – 31 с.
22. Едрінова В. Н. Система показателів моніторингу устойчивости региональной финансовой системы / В. Н. Едрінова, А. А. Кавинов // *Финансы и кредит*. – 2005. – № 19. – С. 4-12.
23. Березкина А. В. Концептуальные основы мониторинга конкурентной среды / А. В. Березкина // *Маркетинг*. – 2005. – № 1 (80). – С. 51-59.
24. Плисецкий, Д. Е. Система мониторинга финансового сектора экономики / Д. Е. Плисецкий // *Банковское дело*. – 2004. – № 9 – С. 6-11.
25. Побурко Я. О. Моніторингові оцінювання складних соціально-економічних явищ розвитку регіону / Під ред. Я.О. Побурко // *НАН України ; Ін-т регіональних досліджень*. – Л., 2006. – 306 с.
26. Рибінцев В. О. Особливості стратегічного аналізу зовнішнього середовища виробних підприємств України в ринкових умовах. – [Електронний ресурс] / В. О. Рибінцев // *Проблеми системного підходу в економіці*. – 2012. – № 1. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>
27. Нижник В. М. Методи оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на бізнес-процеси промислових підприємств / В. М. Нижник, О. М. Полінкевич // *Економічні науки. – Серія «Економіка та менеджмент»*. – 2012. – Вип. 9(2). – С. 334-345.
28. Сак Т. В. Діагностування рівня економічної безпеки підприємства в умовах обмеженості інформації. – [Електронний ресурс] / Т. В. Сак // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – №3. – Режим доступу до журналу : www.global-national.in.ua
29. Зубок М. І. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / М. І. Зубок [та ін.] ; За заг. ред. М. І. Зубок. – К. : Міжнародний фонд соціальної адаптації, 2012. – 226 с.